

Pató Viktória Lilla

Csúcsjelölti vita: Európáért, Ukrajnáért, a jogállamiságért

A Lisszaboni Szerződéssel, az EU történetében először, a 2014-es EP-választások lehetőséget adtak a polgároknak, hogy befolyásolják a Bizottság elnökének jelölését azáltal, hogy szavaztak a fő európai pártok „csúcsjelöltjeire”. A Bizottság elnökének pozícióját nyílt politikai versengés tárgyává téve sok szakértő azt várta, hogy a fokozott politikai verseny erősíteni fogja az EU polgárai és az EU jogalkotói közötti gyenge választási kapcsolatot, amelyet egyesek az EU közéleti támogatásának hiányának egyik fő okaként tartanak számon. Az uniós alapszerződések szerint ma az Európai Bizottsági elnök kiválasztásánál figyelembe kell venni az EP-választások eredményét. Ebből kifolyólag a győztes pártcsalád jelöltje lenne a befutó az elnöki székért vívott politikai csatákban, viszont a jelölést a tagállami vezetők végzik, és a jelöltekre voksolnak majd a parlamenti képviselők. A csúcsjelölti rendszer bevezetésekor sikeres volt, a legtöbb parlamenti helyet szerző néppárti csúcsjelölt lett a bizottsági elnök, 2019-ben viszont nem, a néppártiak nem Ursula von der Leyent jelölték. A pártok által állított csúcsjelölteknek 2014 óta élőben közvetített televíziós vitát (eurovíziós vita) szerveznek.

„A vita releváns, de korlátozott hatása van a választók jelöltekről és kiemelt kérdésekről alkotott véleményére.” Palacios és Arnold tanulmányában megállapította, hogy a csúcsjelöltek közötti viták milyen hatással voltak a választók jelöltekről és politikai kérdésekről alkotott véleményére. A különbség a különbségekben megközelítése alapján mérték, hogy azon válaszadók, akik követték a vitát, mennyi többletinformációval rendelkeztek a jelöltekről azt követően, és hogyan változott a szereplők politikai álláspontjairól alkotott véleményük.¹ Az eredmények azt mutatják, hogy a vitát követők jelentősen tájékozottabbnak érezték magukat, továbbá a vita kissé javította véleményüket azon jelöltek politikai álláspontjairól, akikre szavazni szándékoztak. Egy másik tanulmányban Maier és Faas arra a következtetésre jutott, hogy a 2014-es vita növelte a fiatalok kognitív és politikai részvételét, valamint az EU támogatását, azonban

¹ PALACIOS–ARNOLD 2021.

csak nagyon kis közönséget ért el.² Utóbbi megállapítással Palacios és Arnold is egyetértett, mert a kutatás azt mutatta, hogy az EU teljes népességének csak töredéke részesült a jelöltek közötti viták előnyeiből, ezért sokkal szélesebb körű erőfeszítésre van szükség a média részéről az esemény lefedésére, hogy annak politikai kognícióra és attitűdváltozásra gyakorolt hatása több európai polgárhoz jusson el.

A *Spitzenkandidat*-elv szerint a Parlament felkéri a politikai pártokat, hogy állítsanak csúcsjelölteket. Az idei versenyben öt csúcsjelölt szerepel, mindegyik politikai párt egy-egy jelöltet küldhetett. A vitán részt vett Ursula von der Leyen, a jelenlegi bizottsági elnök, a jobbközép Európai Néppárt képviselőjében (Magyarországon a KDNP által támogatott), vele szemben állt négy baloldali politikus: Nicolas Schmit, a szocialista jelölt, a DK és az MSZP pártcsaládja támogatásával, Sandro Gozi, a liberális Európa Megújulás pártjának képviselője, amelynek a Momentum is tagja, Terry Reintke, a zöldek jelöltje, akiknél az LMP teljes jogú tag, a Párbeszéd pedig társult tag. Végül, a vitán jelen volt Walter Baier, a szélsőbaloldali jelölt is.³

Néhány párt nem állított csúcsjelöltet, így azok szószólói csak az április 29-én megrendezett maastrichti vitán fejtették ki véleményüket az EU jövőjével kapcsolatban. A maastrichti és a csúcsjelölti vita két pontban megegyezett:⁴ a témakörcsoportokban és a résztvevők életkorában. Utóbbi felvetheti azt a kérdést, hogy a demokratikus legitimitációt csak a fiatalabb választóktól várja-e az Európai Parlament, és hogy a demográfiai problémáktól zajos, elöregedő társadalmú Európa miért csak a fiatalok megszólítását tartja szem előtt. Utóbbi megfejtésére most nem törekszünk, azonban a hat tématerület megvizsgálására és azokon belül a csúcsjelöltek álláspontjának felvázolására annál inkább.

A *Spitzenkandidaten*-vitát cseh és belga újságírók moderálták, az első témakört a szegénység elleni küzdelem és a munkahelyek jelentették. Nicolas Schmit a munkaerőpiaci igények gyors változására hívta fel a figyelmet, így hangsúlyozva a készségfejlesztés fontosságát. Terry Reintke az európai zöld megállapodás végrehajtásába való befektetést, a cégek zöldátmenetének támogatását sürgette, amely nemcsak a gazdaságot építi, hanem a munkahelyeken is egyenlőséget teremt szerinte. A Zöldek kapták most is és a maastrichti vitán is a leghangosabb támogatást a fiatalokból álló közönség részéről. Walter Baier úgy véli, hogy a lakásárak jelentik a legnagyobb problémát, és bérleti díjplafon

² MAIER et al. 2017.

³ European Parliament 2024.

⁴ Politico Europe 2024.

bevezetését javasolta. Von der Leyen, a regnáló bizottsági elnök kiemelte, hogy a Next Generation EU program keretében a lakhatási kérdéseket is igyekeztek kezelni, és szükség van a készségfejlesztésre is. A francia közönségtől érkező kérdésre a bővítés EU-gazdaságra gyakorolt hatásával kapcsolatban Sandro Gozi új reformok bevezetésére és a kohéziós politika erősítésére, míg Walter Baier a demokratikus jogok és az emberi jogok tiszteletben tartására hívta fel a figyelmet.

A csúcsjelölti vita második témája a védelem és biztonság volt, amely különösen időszerű a jelenlegi geopolitikai helyzetben. A Vilniusból érkező kérdés azt firtatta, mit tehet az EU a védelmi piac erősítése érdekében.

Sandro Gozi valódi európai hatalom kialakítását sürgette, hangsúlyozva, hogy Ukrajnában nyerni kell, különben Európa sorsa Washington és Peking kezébe kerül. Javasolta, hogy 100 milliárd eurót fordítsanak közös védelemre, oktatásra és kultúrára. Terry Reintke kijelentette, hogy fordulóponthoz érkezünk, és a szélsőjobboldali erők térnyerését nevezte meg Európa legnagyobb biztonsági kihívásának. Nicolas Schmit szerint a szociális kohézióba is be kell fektetni, mivel belső kohézió nélkül nem működhet a biztonság. Ursula von der Leyen a légvédelmi pajzs mellett érvelt, Walter Baier pedig az ökológiai katasztrófát nevezte a legnagyobb fenyegetésnek, és azt mondta, hogy politikai megoldásra és stabilitásra van szükség, túl sokat költöttünk védelemre. Von der Leyen a védelmi finanszírozás kapcsán úgy vélekedett, hogy nem lehet mindent európai szintről biztosítani, hanem a tagállamokkal együtt kell támogatni az európai védelmet. Az európai narratívában egyébként egyre inkább teret nyer, hogy a versenyszféra tőkéjét is be kell vonni a védelmi intézkedésekbe. Reintke a tudományra és az innovációra is utalt a védelem erősítése kapcsán, Schmit szerint a háborús gazdaságból nem lesz béke, Baier pedig Gáza és Izrael viszonyát is felhozta, sérelmezve, hogy erről kevés szó esik, ha fegyveres konfliktusokról beszélünk, mindenki Ukrajnára gondol.

A harmadik körben a klíma- és környezetvédelem kérdései voltak terítéken. A kérdésre, hogy az Európai Unió hogyan érheti el a klímacélokat anélkül, hogy sérülne a gazdasági növekedés, Von der Leyen válaszolt először, miszerint már megvan az ütemterv, az iparral és a gazdákkal meglévő párbeszédet szükséges folytatni a klímasemlegesség elérése érdekében. Schmit szerint nagy befektetések kellenek az ipar, a mezőgazdaság és a mindennapi élet dekarbonizálására, és társadalmi párbeszéd szükséges ahhoz, hogy mindenki a klímapolitika nyertesének érezze magát. Terry Reintke hangsúlyozta, hogy ipari megállapodások és agrárpolitikai reformok szükségesek a fenntarthatóság érdekében, és javasolta a klímajegyek bevezetését. Sandro Gozi konkrét politikai lépéseket

javasolt a versenyképes Európa érdekében, és a megújulóenergia-projektek egyszerűsítését sürgette. Walter Baier a zöld- és hatékony gazdaság mellett állt ki, amely szociális biztonságra és igazságosságra épül, a transzformáció együtt jár az ökológiai átmenettel.

A demokrácia és vezetés témakörben különös figyelmet fordítottak a populizmus növekedésére és az EU alkalmazkodóképességére. Walter Baier hangsúlyozta a szolidaritás fontosságát, és kijelentette, hogy nem köt kompromisszumot a szélsőjobboddallal. Sandro Gozi szerint transznacionális listákra van szükség 2029-re. Terry Reintke erősebb Európai Parlamentet szorgalmazott, a kompromisszum számára elképzelhetetlen. Nicolas Schmit szerint az EU-nak világos elveket kell követnie, és erőteljesebben kell fellépnie a jogállamiság megsértése ellen, szigorítani kell a hetes cikken. Ursula von der Leyen ismét általánosan fogalmazva a közös európai elvek egyértelműsítését szorgalmazta, különösen a Putyin-barát országokkal szemben, itt nem, viszont a maastrichti vitán kilátásba helyezte az ECR-rel való együttműködést.

Az ötödik téma a migráció és a határok kérdése volt, amely különösen időszerű az európai migrációs válság közepén. Terry Reintke szerint reziliens menekültügyi rendszerre van szükség szem előtt tartva az előregedő európai társadalmat, és toxikusnak titulálta a populista véleményt. Sandro Gozi a legális migrációs útvonalak és európai gazdasági kvóták bevezetését sürgette, kiemelve, hogy Európának kézből kell tartania a gazdasági migrációt. Walter Baier szerint nem szabad lezárni a határokat a menedékkérők előtt, és személyes érintettségéből fakadó történelmi példákat hozott fel az emberiség védelmében. Ursula von der Leyen szerint az EU-nak kell eldöntenie, ki léphet be, és nem az embercsempészeknek, kiemelte, hogy a legális munkavállalási lehetőségekre és a készségfejlesztésre kell koncentrálni. Felhívta a figyelmet arra, hogy 3,7 millió menekült jelent meg legálisan az EU munkaerőpiacán, azonban csak 1 millió ember folyamodott menedékkérelemért.

A hatodik, egyben utolsó téma a technológia és innováció volt, amely vita során felmerült az amerikai szoftverek és a kínai hardverek dominanciája, valamint az orosz dezinformáció problémája, amely rávilágít arra, hogy az igazi irányítás, profit és hatalom Európán kívül összpontosul. A Romániából érkező kérdés azt firtatta, hogy a mesterségesintelligencia-szektor további szabályozása segítené vagy akadályozná a fejlődést. Nicolas Schmit szerint több befektetésre van szükség, megfelelő finanszírozással és a tőkepiaci unió létrehozásával, mivel a technológiai fejlődés csak ezen keresztül valósulhat meg. Ursula von der Leyen az AI Act és a Data Act fontosságát hangsúlyozta, megjegyezve, hogy Európa az első régió, amely ezeket szabályozza. Hozzátette,

hogy a TikTokot is vizsgálják annak megállapítására, hogy káros-e a mentális egészségre. Egy Belgiumból érkező kérdés azt boncolgatta, milyen intézkedéseket lehetne hozni a TikTok ártalmainak csökkentésére, miközben tiszteletben tartják a szólásszabadságot. Walter rámutatott, hogy a nagy cégek hatalmas profitot realizálnak, míg Sandro Gozi a mentális egészség védelmét emelte ki Von der Leyenhez hasonlóan, de figyelmeztetett, hogy a véleményvezérek szólásszabadságát nem szabad korlátozni, ugyanakkor teljes átláthatóságra van szükség a kampányok és a hirdetések tekintetében.

Terry Reintke a nagyobb átláthatóságot sürgette a *deepfake*-ek miatt, bár konkrét választ nem adott a kérdésre. Schmit hangsúlyozta, hogy a világ gyorsan és alapjaiban változik, és a digitális és technológiai irányelvek fontos lépést jelentenek, hiszen emberközpontú mesterséges intelligenciára van szükség.

Összességében elmondható, hogy az első kör vitája során világossá vált, hogy bár a jelöltek különböző megközelítéseket javasoltak a gazdaság és a munkahelyteremtés problémáira, a konkrét megoldási javaslatok részletei gyakran homályban maradtak.

A bővítés kérdésében Gozi és Baier különböző megközelítése érdekes ellentétet mutatott: míg Gozi a strukturális reformokat hangsúlyozta, Baier az alapvető jogok tiszteletben tartását emelte ki. Mindkét szempont lényeges, de a vitában nem derült ki, hogy hogyan lehetne ezeket az elveket egyensúlyban tartani a gyakorlati megvalósítás során.

A jelöltek védelmi és biztonsági kérdésekkel kapcsolatos álláspontjai jelentős eltéréseket mutattak. Gozi és Von der Leyen hangsúlyozta a közös védelem és a légvédelmi pajzs szükségességét, míg Baier inkább a politikai megoldásokra és az ökológiai katasztrófák elhárítására helyezte a hangsúlyt. Ez utóbbi fontos, de a jelenlegi geopolitikai helyzetben a katonai védelemnek is nagy szerepet kell adni.

A klíma- és környezetvédelem kérdésében a jelöltek többsége egyetértett abban, hogy nagyobb befektetések és reformok szükségesek. Von der Leyen és Schmidt hangsúlyozta a már meglévő tervek végrehajtásának fontosságát, míg Reintke és Gozi új reformokat és konkrét politikai lépéseket sürgetett.

A migráció és a határok kérdésében a jelöltek különböző megközelítéseket emeltek ki, míg Reintke és Gozi a legális migrációs útvonalak szükségességét, addig Von der Leyen a legális munkavállalási lehetőségekre összpontosított. Baier a humanitárius megközelítés mellett érvelt, de a gyakorlati megvalósítás részletei hiányoztak. A vita során a jelöltek nem tértek ki kellő mélységben arra, hogyan lehetne a migrációt hatékonyan és az emberi jogok védelmével kezelni az EU-ban. Az utolsó kérdéskörben leginkább mindenki igyekezett előre

eltervezett politikai üzeneteit eljuttatni a közönségnek a kérdéstől függetlenül, így a technológia és innováció témakörét nem boncolgatták részletesen.

A csúcsteljesítményű vita az európai fősodornak megfelelő kérdéseket vetett fel, de számos területen hiányzott a konkrét megoldási javaslatok részletezése. A fiatalok kérdéseinek középpontba helyezése fontos, de az EU nem csupán a fiatalok problémáiról szól. A különböző korosztályok és társadalmi csoportok igényeit is figyelembe kell venni, hogy valóban átfogó és inkluzív politikákat lehessen kialakítani. A vita moderálása kiegyensúlyozott volt, bár több interakciót és vitát is elbírt volna az esemény egyazon kérdésre különböző jelöltektől.

2024. május 27.

Felhasznált irodalom

- European Parliament [@europeanparliament] (2024): Eurovision Debate Between Lead Candidates for the Commission Presidency. *YouTube*, 2024. május 23. Online: <https://youtube.com/watch?v=FvRBST7PiRw>
- MAIER, Jürgen et al. (2017): This Time it's Different? Effects of the Eurovision Debate On young Citizens' and its Consequence for EU Democracy – Evidence from a Quasi-Experiment in 24 Countries. *Journal of European Public Policy*, 25(4), 606–629. Online: <https://doi.org/10.1080/13501763.2016.1268643>
- PALACIOS, Irene – ARNOLD, Christine (2021): Do Spitzenkandidaten Debates Matter? Effects on Voters' Cognitions and Evaluations of Candidates and Issues. *Politics*, 41(4), 486–503. Online: <https://doi.org/10.1177/02633957211015231>
- Politico Europe [@politicoeur] (2024): Maastricht Debate 2024 | POLITICO & Studio Europa Maastricht. *YouTube*, 2024. április 29. Online: <https://youtube.com/watch?v=9lXgbp48gHI>